

DOI: <https://doi.org/10.31318/2786-8877.8.2025.355521>

УДК 78.071.1(477)Козаренко:001.89(092)(01)(045)

ГНАТИШИН О. Є.

Львівська національна музична академія імені М. В. Лисенка; доктор мистецтвознавства, доцент, доцент кафедри загального та спеціалізованого фортепіано (Львів, Україна).

Hnatyshyn, Oksana. Mykola Lysenko Lviv National Music Academy; Doctor of Art Studies (Dr. Hab.), Associate Professor, Associate Professor at the Department of General and Specialized Piano (Lviv, Ukraine).

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-1878-8214>

oxanaostap@ukr.net

НАУКОВА СПАДЩИНА ОЛЕКСАНДРА КОЗАРЕНКА У СВІТЛІ «БІБЛІОГРАФІЧНОГО ПОКАЖЧИКА» ЙОГО ПРАЦЬ. ПРЕЗЕНТАЦІЯ ВИДАННЯ

THE SCHOLARLY LEGACY OF OLEKSANDR KOZARENKO AS REFLECTED IN THE “BIBLIOGRAPHIC INDEX” OF HIS WORKS. A PRESENTATION OF THE PUBLICATION

Бібліографія кожного вченого завжди є відображенням його наукової спадщини. І добре, що в останні десятиліття у вивченні такої спадщини намітилася виразна тенденція: її досліджують сучасники видатних учених — їхні колеги, учні, однодумці, які, віддаючи належне значенню наукових здобутків, прагнуть їх віднайти, систематизувати й поширювати шляхом упорядкування персональних бібліографій.

Олександр Козаренко — постать добре відома в українському науковому й мистецькому середовищі. Знаємо його основні праці, розуміємо визначальні ідеї. Однак без охоплення й систематизації усього *написаного* марно сподіватися на глибоке освоєння його мисленнєвого надбання, яке іноді

криється в маловідомих публікаціях, або навіть невеликих дописах інформативного характеру.

Щодо О. Козаренка, важливо враховувати унікальну особливість його постаті, а саме — абсолютне органічне поєднання наукової діяльності з виконавською та композиторською. Інакше кажучи, він аналізував переважно те, що грав; грав те, про що писав; творив під впливом того, що досліджував. Таке тісне переплетення видів діяльності добре простежується в тематиці статей О. Козаренка. Для кращого уявлення про згадану «тройкість» митця вирішено попередити власне бібліографічну частину покажчика автобіографічною довідкою із зазначенням написаних музичних творів у хронологічному порядку їх створення. Отже, мимоволі сформувався біобібліографічний покажчик; водночас ґрунтовний науковий життєпис митця з документально вивіреним переліком його численних концертів усе ще чекає на свого дослідника. Так само очікує свого часу нотографія О. Козаренка, адже я вже чую на свою адресу докори щодо її браку в цьому виданні. Сприймаю їх як бажання зацікавлених читачів мати якнайповнішу інформацію про творчість композитора, а не закиди пасивних критиків-музикознавців, які цю ділянку дослідницької роботи часто доручають фаховим бібліографам, позбавляючи себе радості відкриття нових наукових і творчих джерел — а отже й точності та об'єктивності наукових досліджень. Тож лише за умови опрацювання наукового життєпису (як тепер прийнято говорити — інтелектуальної біографії, хоч вважаю, що це означення слід вживати дуже вибірково, не до всіх «героїв») та нотографії можна буде говорити про системне дослідження багатогранної спадщини митця. Тим паче, що початок такій скрупульозній роботі успішно покладено: О. Коменда з Луцька в монографії про композитора [2017] надала перелік *«Основних праць»*, а упорядники книги *«Спогадів про митця»* [Олександр Козаренко, 2023] Г. Карась і Р. Дзундза з Івано-Франківська вмістили у виданні ще й перелік відео й аудіозаписів творів О. Козаренка. Дякуємо їм за це, але тепер черга за киянами.

А зараз кілька слів про те, як саме презентована наукова спадщина О. Козаренка в нововиданому Бібліографічному покажчику його праць. Загальновідомо, що сукупна кількість його публікацій порівняно невелика: волів писати суттєве, докладно обговорене з авторитетними колегами. Це стосується передусім власних розроблювальних тем. Однак, як виявилось, у доробку вченого доволі багато й рецензій на чужі видання, передмов до них, крізь рядки яких легко прочитуються і концептуальні ідеї самого рецензента. Спираючись на такий різнорідний матеріал, бібліографічний покажчик доктора мистецтвознавства, професора Львівського національного університету імені Івана Франка, лауреата премій імені Л. М. Ревуцького (1996), М. В. Лисенка (2001), Б. М. Лятошинського (2012) в галузі композиції та Республіканського конкурсу піаністів імені М. В. Лисенка (1984), невтомного популяризатора української музики, пристрасного натхненника української музичної науки та багатолітнього голови Музикознавчої комісії НТШ, укладено за чотирма розділами: «Окремі видання (книги, брошури)»; «Статті, розвідки, інформативні матеріали, тези наукових доповідей»; «Передмови, післямови, рецензії, повідомлення, коментарі, портретні нариси»; «Упорядкування, рецензування, наукове редагування». Таке різноманітне жанрове наповнення зумовлене багатогранною діяльністю О. Козаренка, його особистими рисами, насамперед — великою любов'ю до творчих людей, глибокою повагою до їхньої праці. Без спілкування з людьми він не міг ні жити, ні творити, хоча часом і втомлювався від нас усіх, потребуючи, зокрема, й зміни виду діяльності. Адже багато хто з нас звертався до нього за порадою, фаховою консультацією чи просто за словами підтримки — особливо у складні життєві моменти, пов'язані з науковими справами. І ми це отримували! — у його схвальних рецензіях та відгуках, у проникливих портретах піаністів, музикознавців, композиторів, яких він добре знав особисто або з ким безпосередньо співпрацював. Однак він цінував не лише тих, хто працював поруч — у Києві, Львові, Одесі, —

а й тих, хто відійшов у засвіти. Тож в опублікованих працях О. Козаренка знайшлося місце для представників різних поколінь українського музичного мистецтва. І не лише музичного. Як виявилось, його захоплення театром і створення театральної музики поєднувалися з написанням критичних оглядів вистав чи й аналізом акторської майстерності. Водночас він ніколи не вважав себе ані публіцистом у прямому значенні слова, ані навіть музичним чи театральним критиком (такими у приватних розмовах називав інших музикознавців). Але, працюючи завідувачем музичної частини Івано-Франківського музично-драматичного театру і створивши музику до понад шістдесяти вистав, він справедливо вважав і себе учасником синтетичного сценічного дійства, у якому однаково важливі всі: від освітлювача й костюмера до виконавців головних ролей, режисерів, композиторів. Це давало йому моральне право відверто висловлюватися щодо різних проблем і явищ, виявляючи чи то радість від творчих успіхів, чи то сум від незадовільного стану справ у тому чи іншому театрі.

Проте для національної музичної науки О. Козаренко залишається неперевершеним лисенкознавцем, попри те, що творчість класика й раніше досліджували українські науковці. Ще зовсім молодий О. Козаренко зумів обрати вельми важливу тему — не лише для лисенкознавства як окремої галузі, а й для української науки загалом, — музичну мову композитора. Успіху й переконливості його аналітичним працям додавало виконавське освоєння фортепіанної спадщини митця, що унеможливило поверхові висновки і сприяло розкриттю «секретів» музичної мови генія. Музика М. Лисенка до кінця життя залишалася візитівкою О. Козаренка — ученого й піаніста, ставши своєрідним еталоном, за яким він оцінював подальші стильові пошуки українських митців. Згодом у їхній творчості розпочав пошук музичних сенсів за допомогою здобутків суміжних галузей знання, і тим започаткував новаторський для свого часу семіотичний аспект дослідження музичного матеріалу.

Хронологічний аналіз наукового доробку О. Козаренка свідчить про те, що його дослідження індивідуальних музичних мов (Б. Лятошинського, В. Сильвестрова, М. Скорика) поступово поширилися на вивчення особливостей музичної мови в межах композиторської школи, а згодом — на дослідження загального мовленнєвого музично-історичного процесу чи конкретної світоглядно-політичної та естетико-світосприйняттєвої ситуації (наприклад, стратифікації музичного семіозису 1930–1960-х років).

Згодом О. Козаренко увійшов у ширший простір філософії музики, збагативши його шістьма концептуально насиченими працями, починаючи від 2007 року.

Бібліографія праць О. Козаренка доводить, що значна частина його доробку присвячена також *популяризації* української музики. Він палко обстоював її красу й самобутність, а тому й потребу високого рівня інтерпретації. Захоплено писав він про творчість М. Вербицького, Б. Лятошинського, М. Скорика, В. Сильвестрова, С. Людкевича й А. Кос-Анатольського, а також зарубіжних класиків — Моцарта і Баха. У полі зору О. Козаренка перебувала й творчість українських виконавців: скрипалів Л. Шутко і Г. Павлія, піаністів М. Крушельницької, О. Криштальського, К. Шамаєвої. Звичайно, не оминав і здобутків музикознавців, чиї ідеї та підходи були йому близькі й на думку яких безумовно покладався, віддаючи належне глибині їхніх спостережень та концептуальності висновків. Серед них — І. Ляшенко, О. Цалай-Якименко, Ю. Ясіновський.

І все ж показово, що останньою працею О. Козаренка, опублікованою за його життя, стала кандидатська дисертація, видана у вигляді монографії про М. Лисенка — світоча української класичної музики, який до кінця осявав увесь недовгий творчо-науковий шлях митця. У цьому виявилася його безмежна відданість і Лисенку, і Музиці загалом, якій він залишався вірним до останньої хвилини.

Бібліографія праць О. Козаренка демонструє і те, що, на жаль, написав він не так багато праць, та й обсяг більшості

наукових статей порівняно невеликий. Водночас їхній зміст стислий і конкретний, а кожне слово, фраза, думка звучать переконливо, безсумнівно, відповідально, хоча й емоційно і навіть інколи контраверсійно.

Бібліографічний покажчик праць О. Козаренка починається розлогою вступною статтею упорядника, у якій окреслено періодизацію наукової творчості вченого. У виданні вміщено також маловідомі кольорові світлини митця і скановані копії його рукописів. Вони дають змогу зримо торкнутися мисленневої «кухні» автора, який викладав свої думки на папері чітко, без виправлень і доповнень: його тексти наперед добре продумані, зважені й перевірені.

Сподіваємося, що укладений бібліографічний покажчик праць Олександра Козаренка стане корисним для музикознавців та широкої культурної громадськості.

Список використаної літератури

1. Коменда О. І. Олександр Козаренко — піаніст, композитор, музикознавець : монографія. Луцьк : Вежа, 2017. 252 с.
2. Олександр Козаренко. Бібліографічний покажчик / упоряд., вступ. ст. О. Є. Гнатишин; Львівська нац. муз. акад. ім. М. В. Лисенка; Наук. т-во ім. Шевченка. Львів : Растр-7, 2024. 55 с.
3. Олександр Козаренко. Недочитана партитура життя... Спогади про митця / концепція, упоряд., ред. Г. В. Карась; ідея вид. і упоряд. Р. М. Дзундзи ; Прикарпатський нац. ун-т ім. В. Стефаніка. Івано-Франківськ, 2023. 351 с.; іл.